

Avangarda literară românească și visul

Cartea lui Iulian Cătălui, *Avangarda literară românească și visul**, acoperă o zonă puțin cercetată de exegeții noștri. Tema este mai mult decât incitantă și, bineînțeles, de antologat. Despre avangardă au scris în primul rând chiar avangardiștii. Visul ca temă artistică rămâne totuși în marginalitatea artei, chiar dacă au fost curente artistice ce s-au adăpat temeinic din oniric. Este de notorietate faptul că orice formă de avangardă dorește sfărâmarea canoanelor vechi și înlocuirea lor cu altele noi ce vor fi la rândul lor schimbate. Există și o legătură fundamentală între politic și avangardă. Autorul își pornește demersul critic în prima parte a cărții sale, abordând direct problematica destul de complexă a visului, *visul ca fenomen, visul în epoca preștiințifică, fațetele visului, relația lui cu romantismul și, desigur, cu surrealismul*. Referirile directe și inevitabile la Sigmund Freud și fiziologul german Karl Burdach deschid și pun în pagină, ca să spunem așa, problematica relației vis-artă. Autorul preia și aplică împărțirea structural-istorică a visului a lui N. Grote, un precursor al psihanalizei.

Totuși, se pare că până în prezent, oamenii de știință nu au reușit să identifice toate tainele legate de misteriosul vis. Frontiera cunoașterii care a fost mereu deschisă de avangarde, a pătruns mărșăluind fără niciun fel de complexe în cele mai adânci peșteri, păduri și spații ale universului oniric. Am putea să spunem că un aport însemnat în cunoașterea sufletului și a spiritului uman l-au adus în mod nemijlocit și preocupările avangardei față de lumea visului și a viselor. În vis, totul este posibil și gama de senzații gustative, vizuale, auditive și tactile pare la fel de adevărată ca aceea din lumea reală. Dar farmecul inexplicabil al visului și, de cele de multe ori, salvarea din coșmar se produc prin tipul de cunoștință dublă. Te vezi pe tine însuși că iei parte la acțiunea visată, câteodată ești conștient că visezi și lași să curgă povestea în continuare, dar un autocontrol strict te salvează în cazurile-limită. Fenomenul, după opinia noastră, este similar cu cel produs de hipnoză în stare de veghe. Dar visul nu este un substitut de personalitate și conștiință ca fenomenul hipnotic. Explicațiile pe care le-a dăruit științei dr. Sigmund Freud rămân valabile și sunt la fel de importante pentru dezvoltarea spirituală a umanității precum teoria lui Albert Einstein. Nu trebuie, bineînțeles, nici să exagerăm, privind lumea creației artistice doar prin prisma relațiilor sexuale. Obsesia de a explica totul prin efectul refulărilor libidoului le plasează într-o lume inferioară. Salvarea de aceste capcane s-a produs în cazul creației artistice a avangardelor și a celorlalte curente artistice

prin universul fantastic al imaginației. În orice tip de analiză a istoriei artelor va trebui să ținem seama de gândirea magică la care făcea referire Lucian Blaga. Gândirea colectivă magică a produs la începuturile civilizației umane visuri colective care s-au transformat în mitologie. Arhetipurile mitologice rămân valabile și în lumea modernă a avangardei. În acest sens, trebuie să recunoaștem meritul cărții lui Iulian Cătălui de a oferi tipuri identitare noi și *deosebite* pentru fiecare scriitor, dramaturg și poet avangardist analizat de el.

După ce face o bine documentată trecere în revistă a istoriei visului, deschide partea a doua a cărții sale intrând în tema propriu-zisă a lucrării, avangarda literară românească și visul. În România, vocația nihilistă este fundamentală și era firesc să producă una dintre cele mai importante mișcări de avangardă literară, ca să nu mai punem la socoteală „vocația sinucigașă” și „utopică” a timpului. Nu puteau să fie decât români părinții absurdului și dadaismului, să nu îl uităm pe pictorul pointilist Arthur Segal, cel care plecat în Occident să devină bancher și care cheltuia cu lejeritate banii tatălui său, organizând numeroase happening-uri avangardiste în Germania și Elveția și care se retrage, la fel ca și Freud, în Anglia, ocupându-se la sfârșitul vieții de o posibilă artă terapeutică. Sunt prezentate importante reviste literare și pleiada de aur a literaturii de avangardă românească. Cu multă atenție și limpiditate sunt analizate amprentele onirice literare de la dadaism la surrealism. Proza și poezia halucinatorie au adus adevărate capodopere literare prin care ființa umană poate privi lumea, interioară și exterioară, abisală. Cartea devine astfel nu numai un procedeu de dezlegare a unor taine emoțional artistice, dar și o adevărată istorie critică vizionară a literaturii de avangardă românească. Nu este uitată nici relația puțin studiată dintre manifestele literare și vis. În final, autorul concluzionează: „Avangarda literară românească nu revendică doar *frumusețe convulsivă*, nu condamnă perfecțiunea, dar este capabilă de *valuri de vise, sete de minuni și de poezie integrală*, creând poezii, proză și piese de teatru remarcabile, care pot fi comparate cu operele unor mari scriitori care nu au făcut parte din avangardă”. Autorul dă dovada unei temeinice documentări bibliografice și a unei fine analize literare, cu valoare socială și istorică, prin adâncimea simțului observației, dar și prin eleganța cronicarului obiectiv.

* Iulian Cătălui, *Avangarda literară românească și visul*, Editura Universității „Transilvania” din Brașov, 2011.